

№ 34 (579)
Верасень 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Вёсачкі: фестываль у Дутчыне і Калінаве, возера каля Карашава –** *стар. 2 і 4*

☞ **Развагі: з нагоды фэсту ў Гальшанах –** *стар. 5*

☞ **Страты: праваслаўныя цэрквы Слонімсчыны –** *стар. 6*

Домы і кавалеры Грушаўкі

Працяг тэмы на стар. 3

На тым тыдні...

✓ **31 жніўня па 3 верасня** на Глыбоччыне праходзіў **кінафестываль «Mag-nificat – 2015»**. Мерапрыемства было адкрытае ў Мінску, потым прагляды кінастужак працягваліся ў Глыбоцкім гарадскім цэнтры культуры, вёсках Удзела і Падсвілле. Таксама госці фестывалю наведалі вёску Мосар, а ў вёсцы Івесь на алеі кінафестывалю было пасаджанае дрэва ад Аргенціны, якая ўпершыню ўдзельнічала ў фэсце.

✓ **1 верасня** Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа зладзіў традыцыйнае **свята «Песняй вітаю я вас!»**, прымеркаванае да Дня Ведаў. У той жа дзень у музеі адкрылася выстаўка «На ўлонні прыроды такія прыгоды», прымеркаваная да 80-годдзя выхаду ў свет паэмы Якуба Коласа «Міхасёвы прыгоды». Галоўны герой гэтага знакамітага твора – малодшы сын пісьменніка Міхась Міцкевіч, а асновай сюжэта сталі яго

незвычайныя прыгоды пад час адпачынку ў вёсцы Талька Пухавіцкага раёна.

✓ **1 верасня** ў Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага быў распачаты **арт-праект «Мой Мінск. Сімвалы прасторы і часу»** прафесара Віктара Альшэўскага, прысвечаны сёлетаемму Дню горада Мінска.

Выстаўка «На ўлонні прыроды такія прыгоды»

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

На выстаўцы прадстаўлена каля 30 жывапісных працаў з калекцыяў «Мой Мінск» і «Музеі свету», створаных аўтарам за апошнія пяць гадоў. Новы арт-праект перадае глыбіню філасофскіх роздумаў мастака і раскрывае вобраз цэлай эпохі праз вядомыя архітэктурныя сімвалы Мінска, дапаўняючы іх насычанымі рытэмамі сюжэтаў з жыцця сучаснікаў.

Монаспектакль «Сповідзь пад стрэхамі»

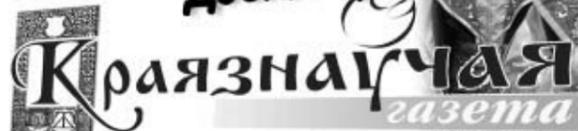

Выступае гурт «Znich»

✓ **3 – 5 верасня** ў Полацку праходзілі **«Скарынаўскія дні – 2015»**. Хлопцы і дзяўчаты з розных гарадоў Беларусі і Расіі ўзялі ўдзел у рэалізацыі адкрытага творчага праекта «Нашчадкі Скарыны», які ўключаў квест «Вароты гісторыі», конкурсы альбомнаў выяўленчага мастацтва «Знакамітаму земляку прысвячаецца...», мастацкага чытання «Відэаталент» і мультымедычных прэзентацыяў «Спадчына Скарыны – нацыянальны здабытак беларусаў».

✓ **5 верасня** ў Беларускаму дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту ў в. Азярцо сёмы раз прайшоў **фолк-фэст «Камяніца»**. На дзвюх сценах адыгралі свае творы гурты «Альтанка», «Варган», «Стары Ольса», «Вурай» і іншыя. Лідар гурта «Троіца» Іван Кірчук у драўлянай царкве, помніку архітэктуры XVIII ст., некалькі разоў прадставіў глядачам монаспектакль «Сповідзь пад стрэхамі».

**Пра мінулае
Сёння
Дзеля будучыні**

падпісныя індэксы:
індывідуальны – 63320
ведамасны – 633202

Падарунак пісьменніка бібліятэцы

Багатыя мы на творчыя таленты. Сярод славурых землякоў – выдатны паэт, перакладчык Іван Бурсаў. Многія яшчэ з дзяцінства памятаюць яго кнігі «Девяносто пять ежей», «Сорок сорок», «Лягушка с котомкой».

Іван Цярэнцэвіч рана пакінуў Клімавіччыну. Адрозна пасля Вялікай Айчыннай вайны ён ужо працаваў счэпшчыкам вагонаў на Чалябінскім металургічным заводзе, потым быў саставіцелем цягнікоў на Мінскім трактарным заводзе. Адначасова вучыўся ў школе рабочай моладзі і наведваў літаратурнае аб'яднанне пры газеце «Знамя юности». Скончыў Літаратурны інстытут імя А.М. Горкага ў Маскве. Быў рэдактарам аддзела прозы ў часопісе «Нёман». У 1965 годзе пераехаў на пастаяннае жыхарства ў Маскву і працаваў у выдавецтве «Молодая гвардия».

І. Бурсаў

Як паэт І. Бурсаў пачаў друкавацца ў 1953 г. Выдаў шэраг паэтычных і празаічных зборнікаў, кніг вершаў і казак для дзяцей. Ён і цяпер актыўна працуе на літаратурнай ніве.

Супрацоўнікі цэнтральнай раённай бібліятэкі наладзілі сувязь і лістуюцца з таленавітым земляком. Іван Цярэнцэвіч адразу даслаў нам бандэроль з трыма зборнікамі сваіх казак: «Летучая корова», «Купальскі клад», «Тры вязкі па тры казкі», а таксама літаратурна-навуковы штогоднік «Скарыніч» з успамінамі. Усе кнігі – з аўтографамі. Каштоўным падарункам сталі фатаграфіі І. Бурсава, на якіх ён разам з Уладзімірам Караткевічам, Анатолям Грачанікавым, Еўдакіяй Лось, Рыгорам Барадулным, Яўгеніяй Янішчыц, Валянцінам Лукшам і інш.

Бібліятэка атрымала і іншыя падарункі ад пісьменніка: літаратуру з асабістай бібліятэкі, кнігі з аўтографамі беларускіх пісьменнікаў, кнігі сучасных пісьменнікаў, вышаванні. У адной з апошніх пасылак – тры нумары часопіса «Дружба народов», у кожным з якіх прадстаўлены матэрыялы І. Бурсава пра Беларусь.

У сваіх лістах Іван Цярэнцэвіч выказвае падзяку за памяць аб ім. «Дзякуй Вам, родныя Клімавічы, дзякуй Вам, дарагія землякі, за тое, што Вы ёсць, і што згадка аб гэтым заўсёды адклікалася ў маім сэрцы цеплынёй і любоўю», – піша наш зямляк.

Пісьменнік падарыў бібліятэцы больш за 20 экзэмпляраў сваіх кніг. У сувязі з гэтым пад адкрытым небам каля будынка бібліятэкі арганізаваная персанальная выстава «Дары бесценныя: кнігі, подареныя Иваном Бурсовым».

Таццяна ДАМЕНІКАН,
дырэктар Клімавіцкай
бібліятэчнай сеткі

У тэатры «Зьніч»

Сябры, у сувязі з рамонтнымі работамі ў тэатральнай зале Культурнага цэнтра Касцёла Св. Сымона і Св. Алены (Чырвоны касцёл), спектаклі калектыва Белдзяржфілармоніі – тэатра «Зьніч» – часова будуць праходзіць у іншым памяшканні Культурнага цэнтра – бібліятэцы імя А. Міцкевіча. І звярніце, калі ласка, увагу, што ў афішы на 14 верасня адбыліся змены.

14 верасня на сцэне – лялечная пастаноўка «Граф Глінскі-Папялінскі» паводле п'есы Артура Вольскага. Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – Вячаслаў Шакалідо.

16 верасня маленькія глядачы змогуць убачыць лялечны монаспектакль «Пра ката Сафрона і пеўніка Андрона» па п'есе Лявона Мікіты ў выкананні Леаніда Сідарэвіча.

У той жа вечар на сцэне – паэтычны монаспектакль «Прыпадаю да нябёс» паводле вершаў Яўгенія Янішчыц у выкананні заслужанай артысткі Рэспублікі Беларусь Ларысы Горцавай. Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай.

17 верасня дарослых глядачоў будуць чакаць на музычна-паэтычным спектаклі «У краіне светлай, дзе я ўміраю...» паводле твораў Максіма Багдановіча. Аўтары інсцэніроўкі – Вячаслаў Статкевіч і Аляксандр Шундрык, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. Спектакль прадставіць В. Статкевіч пад музычнае суправаджэнне Сяргея Сарокіна.

21 верасня маленькія глядачы лялечнага монаспектакля «Дзівосныя авантуры паноў Кубліцкага ды Заблоцкага» выправяцца ў падарожжа разам з выканаўцам Вячаславам Шакалідо.

Увечары заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэлестаў прадставіць монаспектакль «Нобіль – Барвяны Уладар» паводле аповесці Уладзіміра Караткевіча «Сівая легенда».

23 верасня будзе ісці дзіцячы спектакль «Мой Маленькі прынец» паводле аповесці Антуана дэ Сент-Экзюперы і вершаў П'ера Беранжэ ў перакладзе Ніны Мацяш. Выканаўца – Раіса Астрадава, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева.

Дарослыя глядачы пабачаць паэтычны монаспектакль «Любіць» па творах Анатоля Вяргіна. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева, рэжысёр – Канстанцін Гусеў.

Вечарам **30 верасня** Мікалай Лявончык прадставіць паэтычны монаспектакль «Не праклінай, што я люблю...» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці». Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай.

Спектаклі праходзяць у касцёле Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Вёсачкі жывуць і гамоняць

Невялікія вёскі Дутчына і Калінава, якія знаходзяцца ў Мазалаўскім сельсавеце Віцебскага раёна, за час свайго існавання не згубіліся на карце, а па-ранейшаму жывуць і гамоняць. У гэтым можна было пераканацца ў адны з выхадных жніўня, калі мазалаўскія работнікі культуры зладзілі святы гэтых вёсак, прысвечаныя людзям, іх справам і гісторыі двух самабытных куточкаў Прыдзвіння.

Хаця надвор'е ў тыя дні было не вельмі добрым, але жыхары вёсак спяшаліся на свята, каб на нейкі час забыцца пра свае пільныя справы і будзённыя клопаты. У сваю чаргу арганізатары мерапрыемстваў пастараліся стварыць цёплую і добра-зычлівую атмасферу. І, бадай, гэта ў іх атрымалася: на свяце гучалі лірычныя народныя спевы ў выкананні ансамбля песні «Крыніцы», выступалі навучэнцы мясцовай дзіцячай школы мастацтваў, усіх частавалі хлебам з мукі новага ўраджаю ды квасам.

– Самае галоўнае ў такіх святах – аб'яднанне народа, – адзначыла дырэктар Мазалаўскага сельскага дома культуры Вольга Жураўская. – І мы, культработнікі, разам з мясцовай уладай стараемся стварыць такую атмасферу, каб вясцоўцам было цікава тут жыць.

І сапраўды, кожны з жыхароў вёсак Дутчына і Калінава атрымаў у падарунак добры настрой, а мазалаўскія артысты – цёплыя апладысменты.

Андрэй СТРУНЧАНКА, вядучы метадыст Віцебскага АМЦНТ
Фота аўтара

Частаванне хлебам жыхароў в. Калінава

Жыхары в. Дутчына на свяце

Спяваюць «Крыніцы» ў в. Дутчына

На падворку старажытнай сядзібы Тадэвуша Рэйтана ў в. Грушаўка Ляхавіцкага раёна трэці год запар праходзіць фестываль сучаснага мастацтва «ДАХ», мэтай якога з'яўляецца прасоўванне ідэі аб неабходнасці стварэння ў сядзібе мемарыяльнага музея Т. Рэйтана.

Сёлета 22 жніўня свята ў Грушаўцы было падвойнае. «ДАХ-XXIX» праходзіў разам з XIV фестывалем традыцыйнай культуры «З крыніц спрадвечных». Ён і распачаў імпрэзу, прадставіў дзясяткі фальклорных калектываў, народных майстроў і кухараў не толькі з Ляхавіцкага, але і з Ганцавіцкага ды Баранавіцкага раёнаў. Дарэчы, «З крыніц спрадвечных», які праводзіць аддзел культуры Ляхавіцкага райвыканкама, можна сказаць, нарадзіўся ў Грушаўцы, бо ўпершыню прайшоў тут у 2001 годзе.

«ДАХ» гэтым разам меў крыху зменены фармат. Да

Фестывалі ў знакавым месцы

А. Лось

А. Жлутка

Школа фехтавання

ўдзелу былі запрошаныя старшыня Беларускага саюза мастакоў Рыгор Сітніца, дырэктар сядзібы-музея «Пружанскі палацк» Юрась Зялёвіч, кінарэжысёр Уладзімір Арлоў, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН Беларусі Алесь Жлутка, музыкі ды спевакі Алесь Лось, Цімох Авілін, Павел Селівончык, Таццяна Грыневіч-Матафонава, мастакі з Мінска, Баранавічаў, Слоніма, Узды.

Было шмат інтэрактыву, калі глядачы становіліся ўдзельнікамі імпрэзы. Школа фехтавання «Duellatoria Alba», што стала асобным табарам і мела агароджанае рысталішча, вучыла ўсіх ахвочых асноўным правілам бою на шпагах і дагах. Мастакі суполкі «Абуджэнне» малявалі мясцовых жыхарак і грушаўскія краявіды, ахвотна даючы моладзі парады па маляванні. Моўныя курсы з запалам правяла Юля Трацяк. А пад скрыпку А. Лася затанчылі нават куратары фестывалю.

Асобна трэба адзначыць выступы даследчыкаў А. Жлуткі і У. Арлова, якія падкрэслілі патрэбу ўсебаковага ўшанавання памяці Т. Рэйтана (і не толькі на

дзяржаўным узроўні, але і на месцах), а таксама думку аб стварэнні мемарыяльнага музея ў сценах грушаўскай сядзібы. Як таго патрабуюць гонар ды інтарэсы нашай дзяржавы.

Гэтая думка знаходзіць

Выказваем шчырую падзяку кіраўніцтву Ляхавіцкага райвыканкама, які аказаў дапамогу ў правядзенні нашага фестывалю.

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
Арт-суполка
імя Тадэвуша Рэйтана

А. Родзін, У. Арлоў і З. Юркевіч

усё большую падтрымку сярод беларускай грамадскасці, што сведчыць: памяць аб нашым вялікім земляку ажывае.

P.S. Ліпеньскі ўраган на-рабіў шмат шкоды на тэрыторыі сядзібнага ансамбля. З «мураванкай» (будынак праваруч ад сядзібы, у якім прайшлі апошнія гады жыцця Т. Рэйтана), падобна, сіламі Арт-суполкі мы дамо рады. Ужо аднойленай большай частка даху. Але з унікальным гумном (яму больш за сто гадоў), з якога віхурай сарвала частку даху, можна справіцца толькі ўз'яднаўшы дзяржаўныя і грамадскія высілкі. І яднацца трэба тэрмінова. Ахвочыя «словам-справай» дапамагчы, калі ласка, звязжыцеся з намі праз рэдакцыю «КГ»!

Ірына ЛІПНІЦКАЯ Зносяць будынкi

Калі іду па вуліцах Дзiсны,
Двайныя пачуццi мяне ахiнаюць:
Дух старажытнасцi і дух вайны
Уродным цiхiм горадзе лунаюць.

Будынкi векапомныя ў руiнах скрозь,
Iх не рамантуюць, толькi зносяць.
Прага да жыцця у гэтых сценах ёсць,
Лiтасцi, здаецца, паратунку просяць.

Тут знакамыя продкi жылі:
Драздовiч, Буйнiцкi, быў госцем Мiцкевiч,
Стваралi шэдэўры для роднай зямлi...
I зараз яны свет здзiўляюць, квітнеюць.

Цаглiнкi, нiбыта слязiнкi, ляцяць
На твар жыццядзейнай зямлiцы-матулi.
Як нам пра жах гэты так расказаць,
Каб людзi усё гэта пачулi, адчулi?

Тумно цяпер

Памяць пра героя

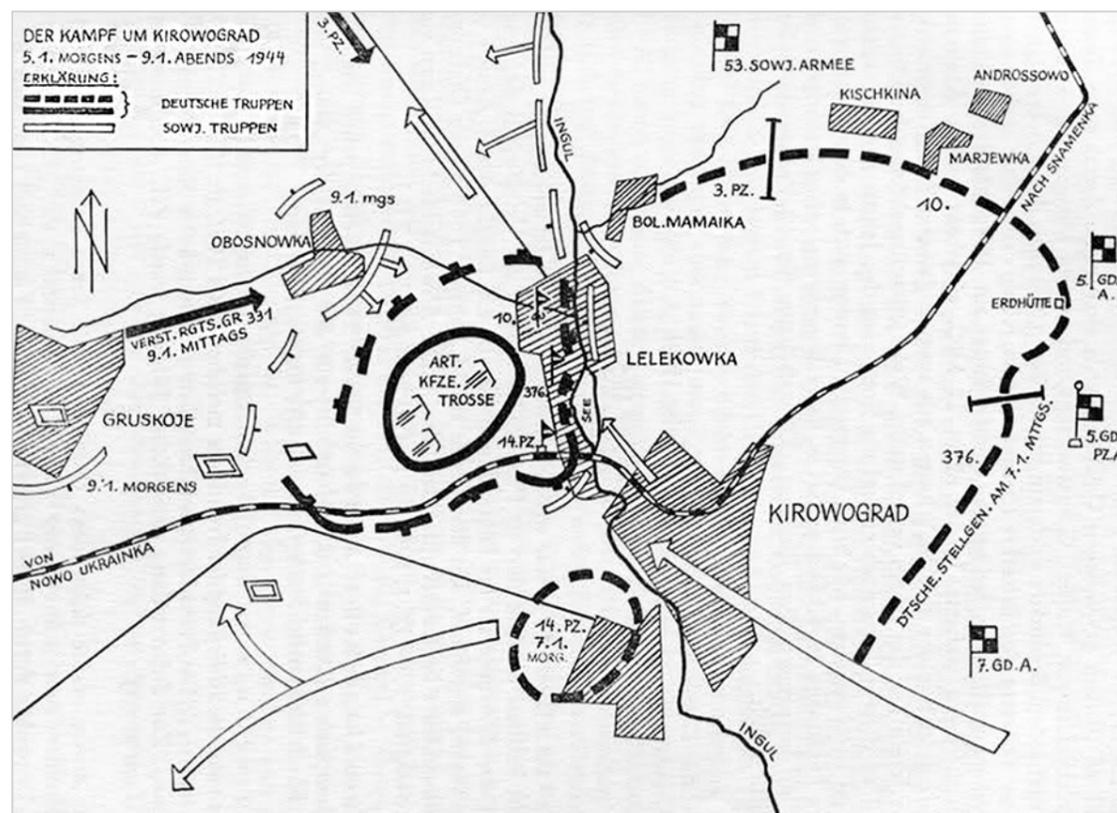
Героі Вялікай Айчыннай – колькі іх? Не злічыць. Кожны салдат той вайны – герой. Шкада, што мы не можам асабіста падзякаваць большасці тых людзей, але іх імёны засталіся радкамі на мемарыялах, ва ўспамінах родных... Памяць пра іх захоўваецца. Мазырскія вуліцы таксаманосяць імёны герояў вайны, адна з іх – вуліца Міхаіла Катлаўца.

М. Катлавец

Нарадзіўся Міхаіл Паўлавіч 25 кастрычніка 1914 г. у вёсцы Лешня на Мазыршчыне ў сялянскай сям'і. Скончыў Мінскі педагогічны інстытут, у 1941 г. – курсы малодшых лейтэнантаў пры Харкаўскім танкавым вучылішчы. Прыбыў у 41-ю гвардзейскую танкавую Шумлінскую брыгаду 7-га механізаванага корпуса 2-га Украінскага фронту камандзірам танка, праз год стаў камандзірам танкавага батальёна.

7 студзеня 1944 г. падначалены яму батальён у баі за чыгуначную станцыю Лелякоўка, размешчаную на захад ад украінскага горада Кіраваграда, знішчыў пяць сярэдніх

План бою за чыгуначную станцыю Лелякоўка

і два цяжкія варожыя танкі, за адзін дзень адбіў шэсць контратакаў праціўніка.

Танкавы батальён М. Катлаўца 13 красавіка 1944 г. фарсіраваў раку Днестр у раёне сяла Ташлык Грыгорыяпольскага раёна Малдаўскай ССР, захапіў плацдарм на заходнім беразе, прарваў абарону на румына-савецкай мяжы. У тых баях капітан Катлавец адзін знішчыў чатыры танкі і дзве самаходныя артылерыйскія ўстаноўкі праціўніка.

Пад час прарыву абароны на румына-вянгерскай мяжы толькі за першыя суткі, 5 і 6 кастрычніка, танкавы батальён знішчыў 5 гарматаў, больш за 100 павозак з боепрыпасамі, узяў у палон 130 гітлераўцаў. Сам М. Катлавец загінуў у гэтым баі, пахаваны ў брацкай магіле ў Ціраспалі.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 24 сакавіка 1945 г. гвардыі капітану Катлаўцу Міхаілу

Паўлавічу пасмяротна прысвоенае званне Героя Савецкага Саюза. Але не за высокае званне змагаўся наш зямляк, ён выконваў свой абавязак перад Радзімай. І мы будзем захоўваць і перадаваць наступным пакаленням памяць пра яго.

Яна ЗМУШКО,
бібліяграф
Цэнтральнай
бібліятэкі імя А. С. Пушкіна
г. Мазыра

Дзіцячыя ўспаміны: возера каля вёскі Карашава

Чытачы «Краязнаўчай газеты» могуць угадаць, што нашая аўтарка Яўгенія Кулевіч раней пісала нам пра вёску Карашава ў Гродзенскім раёне, у якой нарадзілася. Гэтым жа разам Яўгенія Барысаўна працягвае свой расповед.

Парафіяльны касцёл
Беззаганнага Зачацця
Найсвяцейшай Панны Марыі
ў Кашубінцах непадалёк Карашава
Фота кан. XIX ст.

Вакол нашай вёскі, як і па ўсёй Беларусі, былі хутары. Мы таксама жылі на хутары, але ён быў вельмі блізка ад Карашава. Так што можна лічыць, што жылі ў вёсцы.

За вёскай быў вялікі луг, які называўся Ліскава. Ён быў парэзаны на палоскі, і кожная вясковая сям'я мела тут сваю палоску сенажаці. Яны былі няроўныя, некаторыя і зусім вузкія, у два пракосы. Каля дарогі на Белякоўшчыну было возера, зусім невялікае. Блізка да яго нельга было падысці, бо там была дрыгва, зямля прасядала пад нагамі. Нам, дзецям, было строга забаронена хадзіць па дрыгве, бо там чорт сядзіць і зацягне да сябе – так казалі старэйшыя. Мужчыны з цікавасцю падпаўзлі на жыватах да возера: вада там была цёмная, але чыстая. Кустоў каля возера не было, толькі трава. Увосень, калі ўжо быў абмалочаны лён, у дрыгве рабілі палонку і вымочвалі яго там.

Там жа, на Ліскаве, позняй восенню мы пасвілі кароваў.

Адрына ў Карашаве

Дарослыя па чарзе наглядалі, каб пастухі не падыходзілі блізка да возера. Відаць, раней яно было большае, але паступова зарастала. Ад яго ў бок Баброўкі была канава (не ведаю, штучная ці натуральная) даўжынёю кіламетры, можа, тры, якая злучала нашае возера з іншым невялічкім возерам. Каля таго дрыгвы не было, а былі пясчаныя берагі. Побач – невялікае балотца, дзе раслі журавіны. Іх было няшмат, але досыць. Раней ягады так не хапалі, як цяпер, а збіралі адзін кошычак для лекаў. Яны і стаялі цэлую зіму на гарышчы.

У канаве рос аер, гэта вельмі духмяная трава. Вяскоўцы жалі яго, сушылі і прыносілі дадому. Спалі тады на сянніках (гэта шырокія палатняныя мяхі), напханых саломай, і да яе абавязкова дадавалі аер. Пасцель атрымлівалася мяккая, духмяная. Салому і аер у сянні-

ках мянялі тры разы на год: перад Калядамі, Вялікаднём і як змалоцяць першыя жытнёвыя снапы.

Мужчыны ў вёсцы казалі, што нашае возера дна не мае, бо калі звязвалі некалькі жэрдак, то да дна не даставалі. Гэта было ў маім дзяцінстве, а цяпер, калі мы з зяцем і дачкой ездзілі ў вёску, дачка майго першага настаўніка Тамара расказала нам, што возера няма, яно зарасло. Гэта адбылося цягам сямідзесяці гадоў.

Я думаю, што добра было б, калі б у кожным раёне меліся падрабязныя летапісы з расповедам пра гэты край, яго людзей. Мы ведаем шмат пра іншыя мясціны, а пра свой родны куток, часам здараецца, – амаль нічога.

Яўгенія КУЛЕВІЧ,
в. Сялец
Смаргонскага раёна

Не такі ўжо і вялікі агра-гарадок (па-нашаму – мястэчка) Гальшаны, што ў Ашмянскім раёне. Трычатыры вулічкі ды плошча, да якой традыцыйна прымыкаюць касцёл, царква і сінагога (на жаль, захавалася толькі месца, дзе яна стаяла). Тут жа дом культуры, бібліятэка, сельсавет. Каб толькі гэта было ўсё – то і ганарыцца не было б чым. Ці мала такіх паселішчаў у Беларусі?

Аднак менавіта Гальшаны сталі шырока вядомымі не толькі ў Беларусі, прыцягнулі да сябе ўвагу ўсіх, хто прачытаў раман Уладзіміра Караткевіча «Чорны замак Альшанскі». Прачытаў і паверыў фантазіям таленавітага пісьменніка. Хочаце – верце, а не хочаце – не верце, але нават такія дзецюкі, як мы з Анатолем Бутэвічам, падчапілі «хваробу» прыгодніцтва, запушчаную пісьменніцай «стралою» У. Караткевіча. Пісьменнік А. Бутэвіч захапіўся вывучэннем, якое прарасло ў сапраўднае даследаванне эпохі Ягелонаў і дынастычных шлюбавых, што разышліся па Еўропе ад нашых Ягайлы і Соф'і Гальшанскай, ад іх такога таямнічага сямейніцтва. Вынік яго працы – раман «Каралева не здраджвала каралю».

Гісторык Уладзімір Гілеп не менш азартна паддаўся на фантастыку У. Караткевіча і свае намаганні, падмацаваныя вопытам папярэдняй працы на помніках гісторыі і культуры, скіраваў на пошукі скарбаў, схаваных у глыбокіх сутарэннях замка ў Гальшанах.

У тое, што скарб існуе, і, дзякаваць Богу, да яго яшчэ ніхто не дабраўся, верыць не адзін У. Гілеп. Інакш для чаго сюды, да Гальшанскага замка, 29 жніўня сабралася некалькі тысячаў цікаўных людзей? Упэўнены, толькі гэтая вера прывяла іх да сценаў замка. Адных – вера ў легенды, другіх – пошук гістарычнай праўды, трэціх – зноў жа вера, вера ў тое, што адродзіцца наша архітэктурная каштоўнасць. А чацвёртая – па запрашэнні Ашмянскага

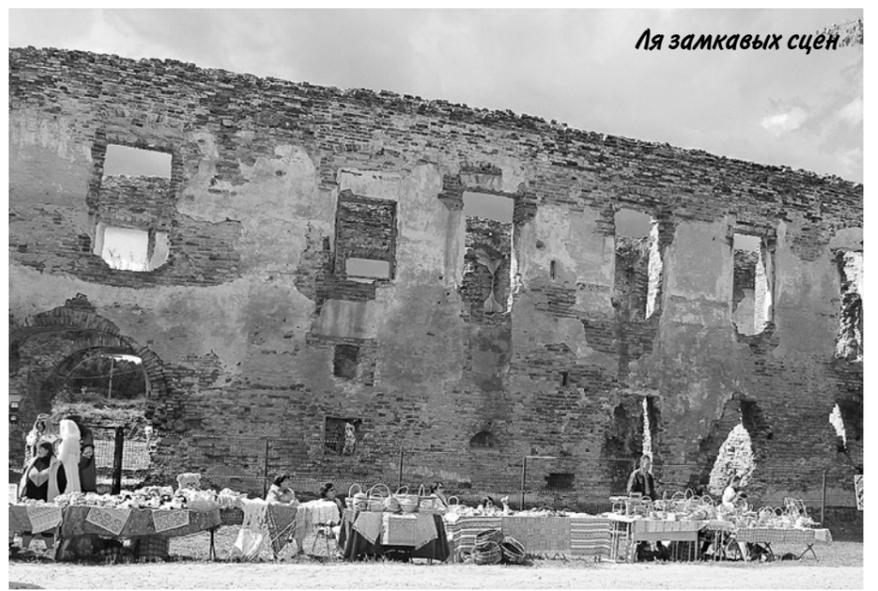
райвыканкама. Ну дзе вы яшчэ бачылі, каб на фэст у мястэчку запрашаў сам кіраўнік раёна? Таму і наехала людзей шмат.

Фэставая дзея захапіла ўсіх. Гэтаму садзейнічалі і канцэрты старадаўняй і сучаснай музыкі, рыцарскія двубоі, спаборніцтвы лучнікаў, гульні і майстар-класы для дарослых і дзяцей, выстаўкі-продажы твораў народных майстроў і вытворцаў Ашмяншчыны. Настрой у прысутных быў выдатны, і яго яшчэ больш узняў невялікі і доўгачаканы дожджык.

А што ж сам замак? Яго рамантычныя руіны, ачыш-

ларускага камітэта Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС), вынайсці спосабы і сродкі на кансервацыю і музеефікацыю руінаў, магчымасць наведвання памяшканняў замка без поўнай яго рэстаўрацыі.

Менавіта такая прапанова па захаванні руінаў замка і была ўхвалена Радай па захаванні гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, знайшла пад-

Ля замкавых сценаў

Болей бы такіх фэстаў!

На рысталішчы

чаных ад смецця і друзю, яшчэ больш заахвочваюць прысутных прайсціся па сутарэннях, азнаёміцца з гісторыяй будаўніцтва і яго легендарнымі валадарамі. Відавочна, што аднаўляць замак у тым выглядзе, у якім ён існаваў у XVIII – XIX стагоддзях, няма сэнсу, больш імпануе ідэя, высунутая спецыялістамі Бе-

трымку Гродзенскага аблвыканкама і Ашмянскага райвыканкама. Застаецца выказаць спадзяванне не толькі ад сябе асабіста, але і ад большасці прысутных на фэсце «Гальшанскі замак», што падтрымка ўрада і мясцовай улады будзе падмацаваная фінансаваннем, бо астатняе ўсё гатовае для пачатку рэстаўрацыйных працаў.

Вяртаючыся з фэсту дадому, даехалі да месца, дзе быў самы першы гальшанскі замак, той замак эпохі Ягелонаў, які атрымаў назву ад тутэйшага паселішча – Гальшанаў. Пры дарозе з Гальшанаў на Крэва, на высачэзнай гарыдамананце на мясцовасці, быў пабудаваны і існаваў у XI – XIII стагоддзях драў-

ляны замак. Раскопкі, якія тут правялі беларускія архעалагі, далі найбагацейшы матэрыял для ўпэўненасці аб існаванні буйнога ўмацаванага гарадзішча – папярэдняга сённяшняга замка, якое вытрымала мноства нападаў ворагаў (у тым ліку і Тэўтонскага рыцарства) на працягу XII – XIV стагоддзяў.

Фантазіі У. Караткевіча не давалі нам спакою і каля гэтага помніка. А чаму турыстычна не аб'яднаць гэтыя два замкі (адлегласць паміж імі ўсяго 2 – 2,5 км). Па выніках археалагічных раскопак аднавіць выяву замка (хаця б фрагментарна), ачысціць зарослыя хмызняком стромкія і добра захаваныя са старажытнасці схілы гарадзішча, прывесці ў належны стан недалёкія ад гэтага месца яўрэйскія гістарычныя могілкі – вось вам і новы турыстычны маршрут.

Вось у такім аптымістычным настроі мы пакідалі Гальшаны, развіталіся з фэстам да наступнага года і шчыра дзякавалі арганізатарам свята – Ашмянскаму райвыканкаму, работнікам культуры і жыхарам мястэчка за гасціннасць і поўную аптымізму веру, што будучыня гэтага гістарычнага паселішча будзе яшчэ лепшай для іх, месцічаў, і для нас – гасцей.

Уладзімір АСТРАВЕЦ,
адзін з гасцей фэсту
Фота Анатоля БУТЭВІЧА

Пераможцы «Экслібрыса»

31 жніўня былі падведзеныя вынікі штогадовага літаратурнага конкурсу «Экслібрыс» імя Рыгора Барадуліна, арганізаванага ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і прысвечанага сёлета паэзіі і паэтычнаму перакладу. Журы выбрала 10 фіналістаў – 2 лаўрэаты і 8 дыпламантаў.

У намінацыі «Паэзія» лаўрэатам стала Валярына Кустава, у намінацыі «Паэтычны пераклад на беларускую мову» – Аляксей Емяльянаў-Шыловіч.

Дыпламанты ў намінацыі «Паэзія»: Яна Мацюшава, Аліса Мініна, Анхела Эспіноса Руіс, Ганна Станіслаўка.

Дыпламанты ў намінацыі «Паэтычны пераклад»: Яўгенія Асколкава, Ганна Комар, Аляксей Лабоцкі, Арцём Сітнікаў.

Урачыстая цырымонія ўганаравання пераможцаў адбудзецца 17 верасня ў мінскай галерэі «У» (пр. Незалежнасці, 37а). Пачатак у 18.30. Уваход вольны.

Прэсавая служба СБП

Рыцарскі стан

Так кажучь на Рагачоўшчыне

А ён слухае –
і ўсё бярэ на пачопачку.
Давёў ёй ад ніці да ніці.
Пі, хоць апражыся
(піў, як не апрогся).
Так цяжка працаваў,
што ледзь не ажарабіўся.
Сядзіць, тараны сушыць.
Калі ляха поўху,
дык каб і па другому.
Еш, хоць расперажыся.
Учэрап яшчэ не кашляе.
Ходзіць, як парадзіха.
На ёй кожа брэша.
Увесь у бацьку –
і крошачкі падабраў.
Ад жыхароў вёскі Тарадзец Рагачоўскага
раёна запісаў Міхась СЛІВА

Верасень – час у Школу маладога пісьменніка

ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў» абвясчае набор у Школу маладога пісьменніка на новы навучальны год. Навучацца ў ёй могуць тыя, хто спрабуе свае сілы ў літаратуры, з усёй Беларусі. Школа працуе з 2012 г. і ўжо мае тры выпускі. Многія яе выпускнікі выдалі свае кнігі.

Практычныя заняткі ў прозе ў 2015 – 2016 гг. будуць праводзіць спецыялісты ў галіне перакладу і літаратурнай крытыкі. У праграме таксама прадугледжаныя майстар-класы беларускіх і замежных аўтараў, вядомых прадстаўнікоў культуры, лекцыі навукоўцаў.

Сёлета заняткі пачнуцца 3 кастрычніка і будуць праходзіць два разы на месяц па суботах у фармаце: тры пары практычных заняткаў, чацвёртая пара – майстар-клас. 28 верасня абітурыенты атрымаюць паштовую рассылку аб выніках прыёму ў Школу.

Для падачы заяўкі кандыдату на залічэнне неабходна да-

слаць уласны праявіны мастацкі тэкст любога жанру аб'ёмам 2-5 старонак, а таксама матывацыйны ліст з адказам на пытанне, чаму хоча вучыцца ў пісьменніцкай школе. Тэму ліста пазначце як «Школа».

Прозу і матывацыйны ліст дасылайце разам у адным файле Word фармата .doc. На першай старонцы пазначце сваё імя і прозвішча, адрас пражывання, дату нараджэння, e-mail і кантактны нумар тэлефона.

Заяўкі на паступленне на курс 2015 – 2016 гг. прымаюцца па электроннай пошце па адрасе shkola.pismennika@gmail.com да 25 верасня.

Каардынуюць працу Школы Алена Казлова і Юля Цімафеева.

Падробазней можна прачытаць на <http://lit-bel.org/by/3680/5480.html>.

Прэсавая служба СБП

Царкоўнае кразнаўства

Страчаная спадчына: праваслаўныя цэрквы Слонімшчыны

Слонім – горад храмаў, прыналежных розным канфесіям, багаты на духоўныя традыцыі. Вядомы сваімі помнікамі, што ствараюць своеасаблівы, непаўторны, прыемна кранальны вобраз караля веры ў гэтым неспакойным свеце. Хрысціянскія, яўрэйскія і мусульманскія каштоўнасці. Многія з іх ужо стагоддзямі страчаныя ў завірусе гісторыі. У тым ліку старажытныя драўляныя праваслаўныя цэрквы, якіх у Слоніме было 9 (а паводле некаторых звесткаў нават 10).

Першая царква ў Слоніме павінна была існаваць фактычна з моманту закладання горада славянскімі пасяленцамі ў XI стагоддзі. Як і іншыя гарады Чорнай Русі (Гродна, Навагрудак, Здзітаў, Ваўкавыск, Турыйск), Слонім выступаў не толькі як адзін з абарончых цэнтраў заходніх ускрайкаў Кіеўскай Русі Яраслава Мудрага, але і як кропка распаўсюджвання новай веры ў асяродку тутэйшага язычніцкага балцкага насельніцтва.

Усяго за некалькі пакаленняў да з'яўлення нашага горада, у 988 годзе, ва Усходняй Еўропе адбылася адна з важнейшых падзей – хрышчэнне Русі, распачатае кіеўскім князем Уладзімірам Яснае Сонейка. Цягам наступных некалькіх стагоддзяў хрысціянства паводле візантыйскага ўзору (праваслаўе) паступова распаўсюдзілася на тэрыторыі сённяшніх Украіны, Беларусі і Расіі, стала важнейшым элементам светапогляду мясцовых жыхароў.

Вобраз хрысціянства ўвасобліваўся найперш у каменных цэрквах, якія краналі людзей сваёй прыгажосцю і магутнасцю. Напрыклад, Ніжняя і Барыса-Глебская царквы XII стагоддзя ў Гродне. Рэшткі недабудаванай царквы былі знойдзеныя ў час раскопак старажытнага Ваўкавыска. Нястача археалагічных дадзеных не дазваляе нам дакладна лакалізаваць першую царкву ў Слоніме. Магчыма, яна размяшчалася на замчышчы, з якім звязваюць месца ўзнікнення нашага горада.

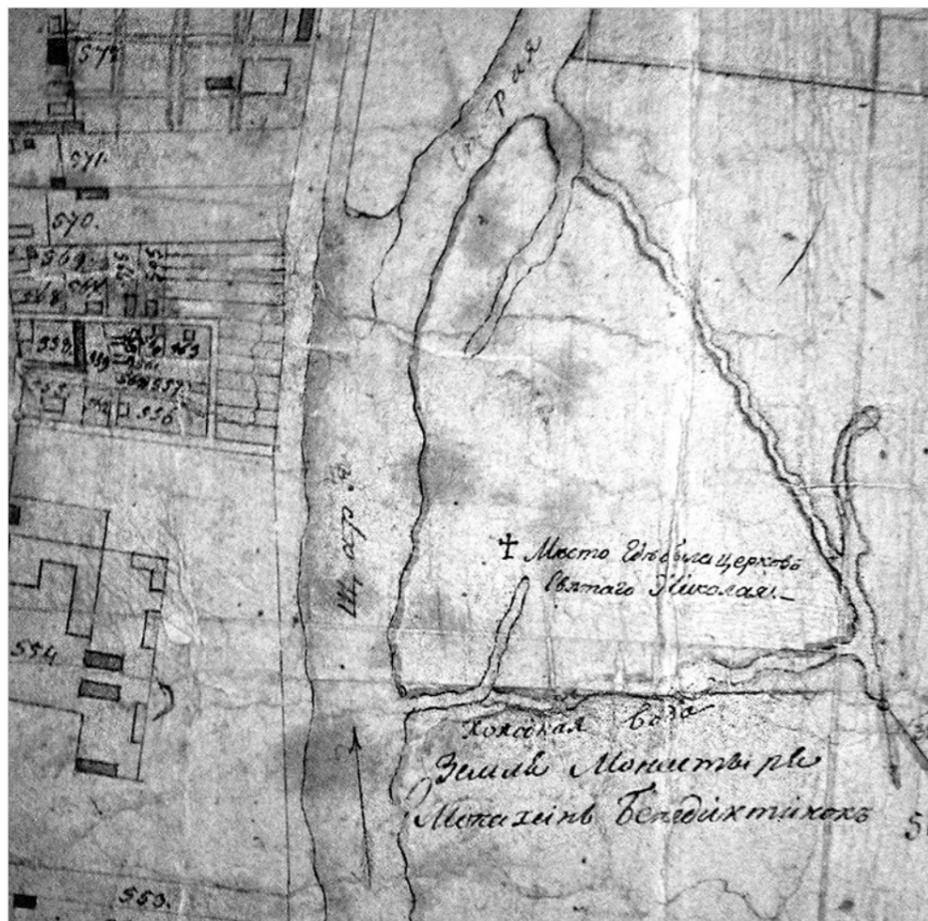
Адным з самых старажытных слоніміцкіх храмаў, пра які захаваліся звесткі, была праваслаўная царква з пляцам пры ёй на Замосці, побач з пабудаваным у далейшым па фундацыі вялікага князя Казіміра Ягелончыка каталіцкім касцёлам канца XV стагоддзя. Пасля знішчэння царквы абраз з яе быў перанесены ў касцёл Св. Андрэя, дзе таксама меліся два званы – адзін з іх ад ранейшай Спаскай царквы з кірылічным надпісам.

Яшчэ адна праваслаўная царква на правым беразе Шчары месцілася на так

званым Зарэччы. Гэта Свята-Мікольская царква, ад якой вуліца, што ішла ў бок яе, атрымала ў старажытнасці сваю назву. На плане Слоніма 1832 года пазначанае месца, дзе яна знаходзілася. Цяпер тут комплексы будынкаў прадпрыемстваў «Слонімэблі» і мясакамбіната.

У сярэдзіне XVI стагоддзя сярод культурных пабудоваў горада мы сустракаем назвы шасці праваслаўных цэркваў. Дзве драўляныя былі на Спаскай вуліцы. Адну з іх, Свята-Траецкую, сенажацямі надзяліў канцлер Вялікага Княства Літоўскага Леў Сапега. Пасля заключэння Брэсцкай уніі 1596 года ў забароны праваслаўя ў Рэчы Паспалітай царква прыйшла ў заняпад.

У выніку ў 1630 годзе па фундацыі каралеўскага сакратара А. Радвана тут з'явіўся драўляны каталіцкі храм, заменены ў 1639 – 1645 гадах мураваным кляштарам бернардынцаў і кас-

Фрагмент плана Слоніма 1832 г. з месцам знаходжання рэштак царквы Святога Мікалая

цёлам пры ім. Сведчаннем прыніжэння праваслаўнай царквы ў Рэчы Паспалітай з'яўляецца нават тое, што адну з самых старажытных слоніміцкіх вуліцаў – Спаскую – перайменавалі і назвалі Бернардынскай. Пасля паў-

стання 1863 – 1864 гадоў з дазволу гродзенскага губернатара Скварцова ў 1866 годзе будынак бернардынскага касцёла быў ператвораны ў праваслаўную Свята-Траецкую царкву, а ў кляштары размясцілі казначэйства і ашчадную касу.

Другая з царкваў на Спаскай, ад якой вуліца і старое царкоўнае брацтва атрымалі сваю назву – Спаса-Праабражэнская. Яна з'яўлялася прыходскай і называлася «Саборная». Штодня пры ёй праводзілі набажэнствы два святары. У 1688 годзе пры царкве дзейнічала Праабражэнскае брацтва з прытулкам і школай для навучання дзяцей чытанню, лічэнню, пісьму, царкоўным спевам. Каля 1748 года царква згарэла, але ўжо ў 1754 годзе была адбудаваная дзякуючы намаганням уніяцкага святара Рыгора Маркоўскага і Міхаіла Сапегі. У 1848 годзе царква ў чарговы раз была знішчана агнём і ўжо не аднаўлялася. На пляцы, што належаў храму, пачалі сяліцца яўрэі. У канцы XIX стагоддзя ўлады Расійскай імперыі ўзвялі на месцы колішняй царквы капліцу ў гонар сваіх салдатаў, загінулых у бітве пад Мілавідамі 3 чэрвеня 1863 года супраць паўстанцаў Кастуся Каліноўскага.

Васіль ГЕРАСІМЧЫК

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Свята-Траецкі сабор з былым кляштарам бернардынцаў (з фондаў Слонімскага раённага гісторыка-краязнаўчага музея)

Гарадзенскі святар у табольскім астрозе

Па дарозе на катаржныя працы ў Казакоўскі прыіск публіцыст і паэт-перакладчык, папечнік М. Чарнышэўскага Міхаіл Міхайлаў затрымаўся ў Табольску, дзе прабыў з месяца. Тут, у астрозе, ён сустрэўся з некалькімі палітычнымі ссыльнымі. Я спыняюся на адным з іх, нашым суайчынніку, якому Міхайлаў прысвяціў некалькі радкоў сваіх успамінаў:

«Больш удачным было жаданне маё бачыцца і пазнаёміцца з іншым палітычным злачынцам (якая гэта была недарэчная назва, асабліва ўдачыненні да гэтага выпадку), – піша Міхайлаў, – сасланым, зрэшты, толькі на жыхарства ў Табольскую губерню (хоць і без тэрміну). Я кажу пра ксяндза-каноніка Маеўскага, які вінаваты аказаўся ў тым, што не спыніў народ у Гродне, які жадаў царкоўнай працэсіі, а, наадварот, сам яе павёў. Пры гэтым, зрэшты, не адбылося ні зямшанняў, ні сутыкненняў. Біскуп, якому Маеўскі данёс пра жаданне народа ісці хрэсным ходам, зрабіў дэмакратычна: ён не забараніў яго, а толькі сказаў, што працэсія будзе спыненая ваеннай сілай. Гэта не зашкодзіла Маеўскаму ісці з крыжамі і спевамі. Дайшоўшы да месца, дзе знаходзіліся войскі, ён звярнуўся да багамольцаў і сказаў, што абяцанне іх выкананае, а змагацца з узброенай сілай было б дарэмнай разнёй, якая не можа быць прыёмнай Богу. Усе сталі на калені, праспявалі свае малітвы, вярнуліся ў царкву і потым разышліся па дамах».

Трэба сказаць, што Міхаіл Ларыёнавіч узнавіў расповед Маеўскага літаральна з пратакольнай дакладнасцю. Вось як гэты інцыдэнт апісаў у сваім дзённіку міністр унутраных справаў П. Валугеў: «У Гродне дэкан Маеўскі арганізаваў працэсію, аб'явіўшы пра яе загадка, і прывёў у выкананне, нягледзячы на ўгаворы і забароны ўладаў. Упрызначаны дзень і гадзіну вымушаныя вывесці войска. Губернатар сам выехаў на плошчу. Развялі мост і сапраўды не пусцілі працэсію за Нёман. Але Маеўскі адслужыў літанію на плошчы і сказаў сло-

ва народу, аб'явіўшы, што ўрад перашкодзіў выканаць абяцанне, але Бог бачыў іх жаданне. Потым усе разышліся».

Гэтая працэсія адбылася ў Гродне 14 жніўня 1861 года і была працягам маніфестацыяў і малебнаў, якія пачаліся яшчэ ўвесну таго года і азначылі по-

М. Міхайлаў

тым пачатак новай хвалі нацыянальна-вызваленчага руху.

Далей М. Міхайлаў піша: «Здаецца, варта было б падзякаваць чалавеку за ўтрыманне, як кажуць, народа ў межах спакою; але Маеўскага схалілі, пратрымалі ў Вільні ў турме і адправілі сюды (у Табольск. – **Аўт.**)».

Вось што пісаў датычна гэтага Валугеў: «Губернатар (У. Назімаў. – **Аўт.**) далей канстатуе: "Парадак не быў ні на хвіліну парушаны; ніякіх здарэнняў і няшчасцяў не было, і ніхто не арыштаваны"». І ў той жа час ён, Назімаў, арыштоўвае Маеўскага, хоча судзіць яго і нават расстраляць.

Не магу не прывесці словы М. Міхайлава пра Іосіфа Маеўскага: «...ён казаў надзвычай красамоўна і разумна і, верагодна, карыстаецца ў Гродне

вялікім уплывам і папулярнасцю. Увогуле ён зрабіў на мяне вельмі прыемнае ўражанне сваімі здаровымі меркаваннямі, наколькі яны не разыходзіліся з яго каталіцкімі ці, лепей сказаць, хрысціянскімі тэндэнцыямі».

Трэба сказаць, што М. Міхайлаў атрымаў добрую хатнюю адукацыю, адным з яго настаўнікаў быў ссыльны паляк, прозвішча якога пакуль не атрымалася высветліць, таму польскую мову ён ведаў выдатна. Міхаіл Ларыёнавіч першым у Расіі пераклаў адзін з буйнейшых твораў польскага паэтараманіста Зыгмунта Красінскага (1812 – 1859) – драматычную паэму «Нябоская камедыя», а таксама вершы Адама Міцкевіча (1798 – 1855) «Сон» і «Да полькі-маці».

«Як прысланы на жыхарства без пазбаўлення правоў, – заканчвае Міхайлаў свае ўспаміны пра гродзенскага ксяндза-каноніка, – Маеўскі пазбег, канечне, астрожнага памяшкання і жыў на прыватнай кватэры. Ён, здаецца, разлічваў застацца ў самім Табольску, і гэта – пры іншых умовах – было б магчыма. Ён адслужыў тры абедні ў мясцовым касцёле. Дасціпны губернатар, які ўгадаў сваё падабенства ў свінным лычы, знайшоў гэта чамусьці нязручным – і вось цяпер Маеўскага хочучы перавесці з Табольска ў павятовы горад Курган. Мабыць, добры горад, я пра яго ніколі не чуў».

А рэч у тым, што ў Табольску пад час знаходжання там М. Міхайлава здарыўся наступны выпадак. Нехта прыйшоў на маскарад, зрабіўшы сабе маску ў выглядзе свінога лыча, і павесіў ордэн на шыю. Губернатар прыняў гэта на свой кошт і загадаў вывесці гасця.

На жаль, далейшы лёс І. Маеўскага нам невядомы. Але, магчыма, гродзенскія краязнаўцы паспрабуюць адшукаць пра яго якія-небудзь звесткі і падзяляцца з намi.

Вячаслаў
АФАНАСЬЕЎ

(Працяг. Пачатак у № 33)

• Вязуць сыны памерлага бацьку на могілкі. Насустрэч пан едзе. Мінаючыся, зачэпіў ён сялянскі воз. Нябожчык вываліўся. Гвалт.

– Навошта, пан, нашага бацьку забіў?! Той, каб адкупіцца, грошы вялікія даў. Едуць далей сыны і гавораць паміж сабой:
– О, не быў бы то родны бацька, і мёртвы пра нас дбае.

• У той дзень, калі вячэаўся адзін хлапец, было яшчэ дзевяць вяселляў у Верацяях. Жаніхі згаварыліся пастаяць у цане. Задорага запрасіў поп. Сапсаваў торг ён. На грошы не глядзеў. Самы першы пад вянец пайшоў: баяўся, што маладая перадумае, – да таго харошую дзеўку высватаў.

Ужо дзяцей пагадаваў, унукаў вялікіх мае, але і зараз дзівіцца, як гэта яна за яго пайшла.

• Прыехаў верацеец з мястэчка, паказвае курынае яйка і хваліцца жонцы.

– Вось гэтым мацаком я на Вялікдзень усім велікодныя яйкі паб'ю.

А жонка ўзяла яйка, што знесла рабая чубатка, ды пабіла мужавага мацака.

Верацеец гневаецца:
– Жонка, ці маеш ты розум? Я ж местачкоўцу за гэтага мацака два дні поле араў!

• Верацейца бяруць у салдаты.

На прыёмным пункце пытаюцца ў яго:

– Нацыянальнасць?

– Верацеец.

– Пол?

– Быў гліняны, стаў драўляны.

– Ты што плячеш?

– Кошыкі, венцяры.

– У цябе ў галаве што ёсць?

– Было, але ўчора маці дустам вытруціла.

• Калі да верацейца прыходзілі стрыгчыся, то дзядзька пытаўся:

– А куды цябе стрыгчы? У царкву ці на скокі?

Калі адказвалі, што ў царкву, стрыг добра, бо ў царкве стаяць пацьліца за пацьліцай. Калі ж на скокі, то стрыг абы-як: усё роўна круцяцца, не разгледзяць.

• Пра верацейца, які абы-як малаціў збажыну, казалі:
– О, тваю салому будучь свінні есці!

• У верацейцаў так: вялікі – пасе індыкі, а малы – жане валы.

• Верацеец з вайны прыйшоў, мяшок скінуў, ды не, каб у хату бегчы, жонку абняць, дзяцей. У хлеў пайшоў глядзець, ці конь дагледжаны.

• Неяк адразу пасля вайны па Верацяях прайшла пагалоска: у каго ў вайну згарэла хата, таму кватэры ў Маскве будучь даваць. Многія верацейцы папалілі свае хаты. На іх і да гэтага часу кажуць «масквічы».

• Калі пачалі людзей зганяць у калгасы, то верацейцаў ніяк не маглі загнаць.

Тады ўпаўнаважаныя абгарадзілі вёску і паставілі варту. І верацейцы сказалі: «О, калі ў партыі ўсе такія людзі, як гэтыя ўпаўнаважаныя, то трэба ў калгас уступаць!»

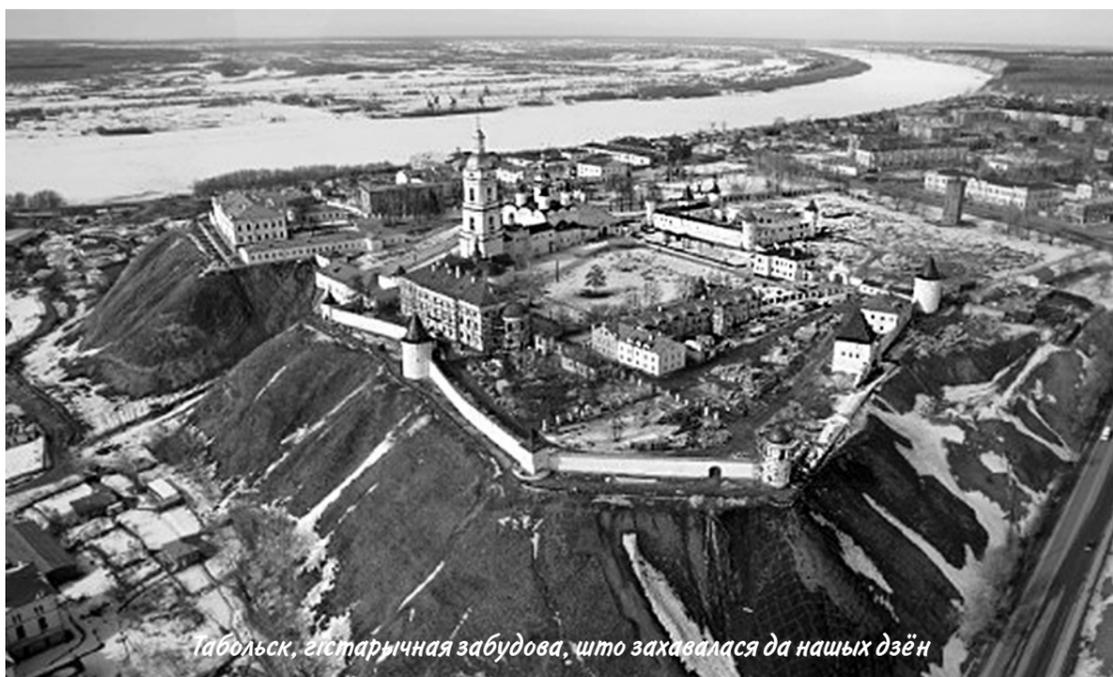
• Лепшага спевака за Хведара няма ва ўсіх Верацяях. І пастарэў ужо, а выйдзе вечарам, пачуе, дзе спяваюць, як сверб які цягне туды. Ажно на другі канец вёскі цяле.

Гэтым летам паставілі яго пільнаваць калгасны сад.

Нядзеля была. Канец жніўня. Цёпла, высыпаі зоркі. Ціха. Чуе, заспявалі недзе. Ды так хораша! Доўга слухаў, цярпеў. Не вытрымаў, пабег. А тут старшыня надумаўся службу праверыць. Шукаў па ўсім садзе. Няма нідзе. Адно дзеці латашаць тыя яблыкі. Звольніў. Дзядзька нават не пярэчыў. Смяюцца людзі: «Праспяваў работу Хведар». А яму хоць бы што.

Неяк сустрэў на загуменні: ішоў з віламі на брыгадны двор. Гаворыць, як бы трошкі апраўдваецца: «О-о-о, браток, а для чаго мы жывём на свеце? Каб паспяваць, каб добрае слова сказаць адзін аднаму. А то адзін, як сугней, сядзі там». І пабег, нешта вяселае мармычучы сабе пад нос.

(Працяг на стар. 8)

Табольск, гістарычная забудова, што захавалася да нашых дзён

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

- Верацейцы любяць свой родны кут, кажучь: – У родным краі, як у раі!
- На каляровай паштоўцы – раённы Дом Саветаў. Верацейца гэта надта ўражае. Круціць, разглядае паштоўку, а пасля гаворыць: – Але ж і начальнікаў тут, як мышэй у амбары.
- У верацейца пытаюцца, куды гэта ён нясе радыёпрыёмнік. Верацеец адказвае: – У рамонт. – Чаму? – Сапсаваўся. Бо цэлы дзень адно чую: цаліна, адраджэнне ды малая зямля.
- Прыехаў правяральшчык глядзець, ці добра пасевы ўзышлі. На полі толькі свірэпа жаўцела. – А гэта што ў вас так хораша зацвіло? – А-а-а, гэта ерунда, – махнуў рукой верацеец – старшыня калгаса. Восенню зноў прыехаў правяральшчык. Ужо глядзець, які ўраджай у калгасе. Пытаецца: – А ваша ерунда добры ўраджай дала? • Едзе старшыня калгаса «Чырвоная атара» на нараду ў Івацэвічы. Шафёр усклікае: – Іванавіч, аўчарня гарыць! – Разварочвайся! Але падумаў трохі, кажа: – Едзем куды ехалі. І без нас згарыць.
- Сабралі старшыняў калгасаў у раён, каб вырашыць, каму перадаць калгасныя пасекі. Казалі, што і спецыяліста па пчолах прышлюць, каб па навуцы даглядаць. Усе адмаўляюцца: пчолы – клапатлівая справа. Бачаць, верацейскі старшыня задрамаў. Сусед штурхнуў яго пад бок, той аж ускочыў. А жартаўнік ціха шэпча: – Кажы: «Я згодзен». – Я згодзен! – выгукнуў падмануты старшыня. – Ну, то і добра, – пагадзілася з гэтай кандыдатурай раённае начальства. Калі ўрэшце скеміў верацеец, у чым справа, адно махнуў рукой: – Няхай сабе! Разабраліся з авечкамі, разбярэмся і з гэтымі куслівымі мухамі.
- Жылі-былі два суседы-верацейцы. Адзін вырашыў правіць, паднавіць плот. Кажы сыну: – Ідзі да суседа, пазыч малатка. Пайшоў сын: – Бацько просіць, каб вы малатка далі. – А якія цвікі вы будзеце забіваць – жалезныя ці драўляныя? Хлопец падумаў трохі, адказвае: – Жалезныя. – То скажы бацьку, што ў мяне няма жалезнага малатка. Вярнуўся сын ды кажа: – У дзядзькі жалезнага малатка няма, а ёсць драўляны. – Бачыш, які скупы, пашкадаваў даць. Трэба свайго даставаць.
- Усякае высокае начальства любіць выступаць з высокіх трыбунаў. Аднаго разу верацейцы ўзялі ды падпілавалі слупы ў высокай трыбуне. Узышло высокае начальства на яе, каб сказаць верацейцам палымяную прамову, ды грымнула. З таго часу высокае начальства баіцца выступаць перад верацейцамі з палымянымі прамовамі.
- Запыняе міліцыянт верацейца, бо той парушыў правілы вулічнага руху, і збіраецца аштрафаваць. Як верацеец ні просіць аб дараванні. – Я табе, – урэшце кажа верацеец, – пакажу чалавека, які мае аўтамат. «Ого! – падумаў сяржант, – відаць, хутка я стану лейтэнантам». І патрабуе, каб парушальнік не марудзіў і як найхутчэй паказаў на чалавека з ружжом. – І тады не дасі штраф? – перапытвае верацеец. – Ды не, не! Хутчэй вядзі! – загадвае нецярплівы міліцыянт. Парушальнік-верацеец прывёў і паказаў сяржанту помнік воіну-вызваліцелю з аўтаматам у руках.

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Верасень

- 15 – **Колас Міхаіл Яўхімавіч** (1935, Лельчыцкі р-н), акцёр і рэжысёр, заслужаны работнік культуры Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.
- 15 – **Лапуноў Анатоль Максімавіч** (1940, Гомель), дырыжор, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.
- 16 – **Васілевіч Язэп (Іосіф) Ігнатавіч** (1870, Мядзельскі р-н – 1934), дзеяч беларускага нацыянальна-вызваленчага руху, археолаг, педагог – 145 гадоў з дня нараджэння.
- 16 – **Дом-музей Адама Міцкевіча** (Навагрудак; 1920), літаратурна-мемарыяльны музей – 95 гадоў з часу заснавання (адкрыты 11.09.1938).
- 17 – **Карэнда Іван Арсеньевіч** (1950, Іўеўскі р-н), пісьменнік, аўтар кніг лірыкі, вершаў для дзяцей – 65 гадоў з дня нараджэння.
- 17 – **Ліда** (горад заснаваны вялікім князем Гедзімінам у 1323 г.), цэнтр Лідскага раёна – 425 гадоў з часу атрымання граматы на магдэбургскае права.
- 19 – **Пяеўскі Леў Сямёнавіч** (1850, Віленская губ. – 1919), гісторык, краязнаўца, даследчык царкоўнай гісторыі XVIII – XIX стст., гісторыі гарадоў і мястэчак Беларусі, праваслаўны святар – 165 гадоў з дня нараджэння.
- 19 – **Севяргін Васіль Міхайлавіч** (1765, Расія – 1826), расійскі мінеролаг, хімік, асветнік, які даў прыродазнаўчае і этнаграфічнае апісанне беларускіх губерняў, акадэмік Пецярбургскай АН – 250 гадоў з дня нараджэння.
- 19 – **Янка Туміловіч** (Іван Людвігавіч; 1905, Бярэзінскі р-н – 1938), паэт, сябра літаратурных аб'яднанняў «Маладняк» і «Пробліск» – 110 гадоў з дня нараджэння.
- 20 – **Засінец Міхась Мікалаевіч** (1935,

Ельскі р-н – 1982), самадзейны жывапісец, заслужаны работнік культуры Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

20 – **Стэцкі Казімір Пятровіч** (1905, Барысаўскі пав. – 1984), рэжысёр, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.20 – **Янкоўскі Плякід** (Пляцід; 1810, Камянецкі р-н – 1872), беларускі і польскі пісьменнік, публіцыст, педагог, царкоўны дзеяч – 205 гадоў з дня нараджэння.22 – **Багушэвіч Дзмітрый Георгіевіч** (1940, Мінск), мовазнаўца, адзін з заснавальнікаў Беларускай асацыяцыі камунікатыўнай лінгвістыкі, выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь – 75 гадоў з дня нараджэння.22 – **Мазур Ігнат Мікалаевіч** (1890, Стаўбцоўскі р-н – 1958), дзяржаўны і грамадскі дзеяч, які стаяў каля вытокаў зараджэння беларускай дзяржаўнасці ў 1918 – 1919 гг., журналіст, педагог, адзін з аўтараў хрэстаматыяў для школ «Чырвоная змена» і «Чырвоная Беларусь», удзельнік Першай сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў – 125 гадоў з дня нараджэння.22 – **Алесь Траяноўскі** (Аляксандр Пятровіч; 1925, Слуцкі р-н – 2005), перакладчык, крытык, публіцыст, аўтар вершаў, літаратурна-крытычных і публіцыстычных артыкулаў, рэцэнзіяў – 90 гадоў з дня нараджэння.23 – **Сергіевіч Юльян Іосіфавіч** (1910, Маладзечанскі р-н – 1976), паэт, самадзейны мастак – 105 гадоў з дня нараджэння.24 – **Андэрсан Мікалай Іванавіч** (1845, Эстонія – 1907), вучоны-мовазнаўца, гісторык навукі, які выкладаў старажытныя мовы ў Мінскай гімназіі, – 170 гадоў з дня нараджэння.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НЕБЫЛІЦЫ – праявічныя і вершаваныя творы жартоўнага характару, камічны эфект якіх дасягаецца шляхам зварочывай (непрыхваанай) замены рэальных узаемазвязяў і адносінаў між прадметамі на неверагодныя, нерэальныя. Для іх характэрныя сатыра, дасціпны гумар, гратэск, гіпербалізацыя. Прыпчыпы невылічнасці даволі часта выкарыстоўваюцца ў жартоўных і вясельных песнях, дзіцячым фальклоры, розных выслоўях, зрэдку нават у баладах і былінах: «Нашы сваты да ня ехалі, // Нашы сваты да пяшком ішлі, // Маладога да мяшком няслі»; «Пашый жа мне, мілы, з пяску чаравічкі. // Насучы мне дратвы з дажджавых кропляў».

У некаторых выпадках невыліцы могуць быць галоўным сюжэтам утваральным элементам. Так, асобную групу складаюць казкі-невыліцы, сярод якіх вядомыя беларускія казкі пра мужыка, які лятаў на журавах, пра чалавека, які выбраўся з багны, цягнуць сябе за чуб, ды інш.

НЕВАД – традыцыйная рыбалоўная снасць, вядомая са старажытных часоў. Складаецца з сет-

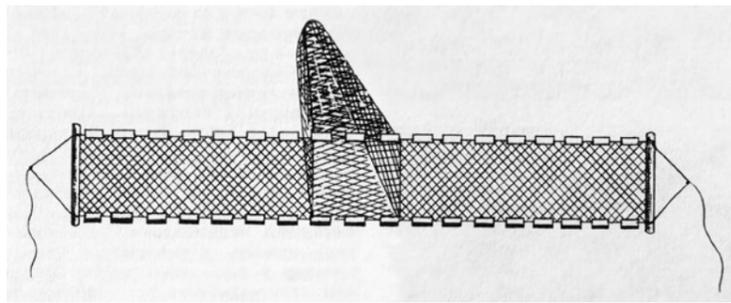
кавага мяшка (куля) і двух прывязаных да яго сеткавых палотнішчаў (крылаў), па супрацьлеглых баках кожнага працягвалі вяртоўкі (цецівы). Верхняя вяртоўка аснашчалася паплаўкамі (з кары ці бычынных пухіроў), ніжняя – грузіламі (з камянеў, жарствы, загорнутых у анучы, аплеценых лыкам, карою ці абвітых матузамі). Каб у час руху крылы не скручваліся, на іх канцах мацавалі тоўстыя палкі (клячы, кабылы). З абодвух канцоў да клячаў прывязвалі вяртоўкі (вілы), якія пры нацягванні ўтваралі разам з палкамі трохвугольнікі. Пасярэдзіне вілаў прымацоўвалі другія вяртоўкі (кадолы, матузы), за якія цягнулі невад. Каб не гніў, яго прасмольвалі, вачылі.

Закінуўшы снасць у ваду так, каб яна ўтварала сетка-

вую сцяну, уручную або з дапамогай спецыяльных прыстасаванняў (бабы, вартка) невад працягвалі ў вадзе, а потым выбіралі ў лодкі ці на бераг. Рыбу, што трапіла ў кулі, выбіралі рукамі або вычэрпвалі падсакай, вытрасалі. Снасць чысцілі шоткамі і сушылі на ветры.

У залежнасці ад памераў і спосабаў лоўлі вылучалі зімовыя невады (даўжыня крыла блізу 200 м, куля прыкладна 30 м; прызначаліся для падледнай лоўлі рыбы ў азёрах, рэках), летнія невады, або падвалокі (у 2 разы меншыя за зімовыя; рыбацкімі імі ў адкрытай вадзе з лодак), мутнікі і брэдні.

У XIX – пач. XX ст. летнія невады і брэдні былі пашыраныя па ўсёй Беларусі, зімовыя невады і мутнікі – у Паазер'і.

Невад